

Aktuelt

Ramsar-Konventionen

Den 8. partskonference, 16.-26. november 2002 i Valencia, Spanien

Der går længere imellem, at der bliver snakket om vandfugle under Ramsar-konferencerne, end tidligere, for også her fokuseres der i stadig højere grad på de brede perspektiver og en bæredygtig udnyttelse. Og heldigvis da, så længe målet ikke tabes af sigte eller handlekraften lammes, til skade for implementeringen af de vedtagne planer.

Sådanne skavanker lider andre internationale aftaler muligvis under, men næppe Ramsar-konventionen. Der er fx udpeget 1200 Ramsar-områder på tilsammen mere end 1 mio. km² (25 gange større end Danmarks areal), og i mange af disse områder er der taget konkrete skridt til at indføre en bæredygtig forvaltning. På den baggrund kan man godt ind mellem synes, at striden om detaljer i ordlyden af konferencens resolutioner kan være forholdsvis ligegyldig – ofte er det jo helt andre ting, der er afgørende for implementeringen i felten. Heldigvis bliver der da også i mange tilfælde lagt mere energi i implementeringen end i ordkløveriet i mødelokalet, og bl.a. Danida og det tidligere Danced støtter eller har støttet efterlevelsen af retningslinierne i flere lande (fx Tanzania, Malawi, Thailand, Malaysia, Rusland og de baltiske lande). Støtten til implementering af Ramsar-konventionen vil ifølge udenrigsministeriet blive fortsat i de kommende år – herunder dansk støtte til et nyt projekt i verdens største Ramsar-område, Okavango-deltaet i Botswana.

På de sidste to konferencedage vedtog man 47 resolutioner med retningslinier for en række spørgsmål omkring vådområder. Teksterne når vidt omkring i bestræbelserne på at sikre vådområdernes fortsatte integritet. Der var således resolutioner om vådområder og opdæmning (World Commission on Dams), klima, kystzoner, partnerskab med institutioner, overvågning og statusopgørelse, fremmede arter osv.

Et af de omdiskuterede emner var forslaget til nye kriterier for udpegning af Ramsar-områder. Der eksisterer for øjeblikket otte økologiske kriterier baseret på vådområdetype (unik/repræsentativ) og biologisk mangfoldighed, fx forekomst af vandfugle, fisk og truede biologiske samfund. Det

Hvidvinget Terne, Lake Tana (den Blå Nils udspring i Etiopien). BirdLife peger på yderligere 503 potentielle afrikanske Ramsar-områder, alene baseret på kriterier vedr. vandfugle – herunder hundredtusinder af overvintrende Hvidvingede Terner. Foto: Lars Dinesen.

nye forslag går ud på at tilføje kulturelle og socio-økonomiske kriterier, dvs. udpege Ramsar-områder på basis af deres betydning for mennesker ud fra den erkendelse, at vi er en del af økosystemerne og den biologiske mangfoldighed. Nogle mener, at kultur allerede er tilgodeset gennem aftalen om *World Heritage Sites*, og at konventionen vil være i fare for at blive "udvandet". Hensynet til kultur har allerede udmøntet sig i en selvstændig resolution med tilhørende baggrundsdokument. Andre er af den opfattelse, at en værdisættelse af kultur i deres land eller verdensdel ikke er mulig og kan skabe konflikter, samt at økonomiske målsætninger kan fremme store og ofte ikke-bæredygtige projekter. Et kompromis blev, at Ramsar-konventionens videnskabelige panel kigger på den mulige anvendelse af nye

kriterier for potentielle Ramsar-områder, der samtidig opfylder et af de eksisterende økologiske kriterier.

Konventionens dynamiske udvikling kan til dels tilskrives den afgående generalsekretær Delmar Blasco fra Argentina. Blasco har i sine otte år på posten været katalysator for en udvikling hen imod en moderne og mere bred konvention inden for de rammer, partskonferencerne har udstukket. Der er fx etableret samarbejdsaftaler med andre miljøkonventioner, fattigdomsbekæmpelse er blevet et hovedtema, økonomisk evaluering af vådområdersressourcer er kommet på dagsordenen, og der er vedtaget resolutioner vedrørende landbrug, kommunikation, uddannelse og oplysning. Antallet af part-

nerlande og Ramsar-områder er vokset betragteligt, omend noget langsommere end forventet/ønsket. Også Ramsar-konferencerne er svulmet op, og mødet i Valencia var det hidtil største. Partnerlandene får formentlig det maksimalt mulige ud af det beskedne budget og det lille, men effektive sekretariat. En budgetforøgelse på 4% blev vedtaget.

Danmark havde EU-formandskabet og spillede derfor en meget aktiv og positiv rolle under konferencen. Bl.a. lykkedes det at mægle mellem Rumænien og Uganda, der begge ønskede værtskabet for den 9. partskonference. Denne vil blive afholdt i 2005 i Uganda og bliver den første i Afrika.

Lars Dinesen

Doktorafhandling om den Grønlandske Blisgås

Den 14. marts 2003 forsvarede jeg på Københavns Universitet (KU) min doktorafhandling med titlen "The Greenland White-fronted Goose *Anser albifrons flavirostris* – the annual cycle of a migratory herbivore on the European continental fringe" (oversat: "Grønlandsk Blisgås – årscyklus hos en trækkende herbivor på kanten af det europæiske kontinent"). Professor Jon Fjeldså (KU) og dr Mennobart van Eerden (Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Holland) var officielle opponenter. Afhandlingen består af en sammenfattende redegørelse og af 27 videnskabelige artikler.

Den Grønlandske Blisgås yngler i Vestgrønland og trækker via Island til overvintringsområder på de Britiske Øer. Siden jagtfredningen i vinterkvartererne i 1980'erne er bestanden steget fra 14300 – 16600 gæs i 1970'erne til mellem 30000 og 35000 sidst i 1990'erne. Inden for de seneste år har der været en kraftig tilbagegang, til ca 25000 fugle (Fig. 1). Denne tilbagegang blev først konstateret efter at min disputats var færdiggjort, hvorfor det følgende beskriver forholdene som de tegnede sig ved udgangen af 1990'erne. Formålet med afhandlingen er at identificere faktorer, som potentielt begrænser bestandens størrelse og regulerer dens udvikling. Et kendskab til disse forhold muliggør den mest effektive beskyttelse og forvaltning af underarten.

Knap 60% af bestanden overvintrer i de to vigtigste overvintringsområder, Wexford Slobs i det sydøstlige Irland og Islay i det sydvestlige Skotland. Størstedelen af fuglene fra den nordlige del af yngleområdet overvintrer i Irland og trækker via det vestlige Island, mens skotske overvintrere viser tendens til at yngle i de sydlige dele af Vestgrønland og bruge det sydlige Island under trækket.

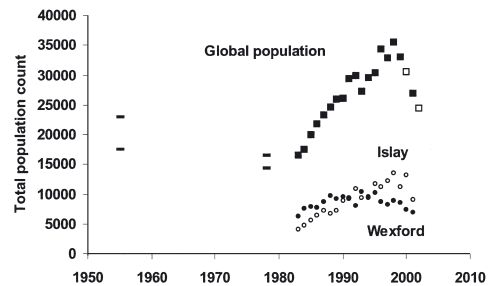

Fig. 1. Grønlandske Blisgæs optalt i vinterkvartererne siden 1982. Figuren viser den samlede bestand (firkanter) og antallet på de to vigtigste overvintringssteder Islay (åbne cirkler) og Wexford (fyldte cirkler). Dertil er vist estimater fra sidst i 1950'erne og sidst i 1970'erne (øvre og nedre grænse; fra Ruttledge & Ogilvie, *Irish Birds* 1: 293-363, 1979). Figuren stammer fra disputatsen, men er suppleret med de nyeste tællinger (åbne firkanter er estimater baseret på ukomplette optællinger).

Oprindelig har de Grønlandske Blisgæs udnyttet naturlige vådområder, hvor de gennem hele deres årscyklus fouragerede på stængler af smalbladet kæruld *Eriophorum angustifolium*. Før den menneskelige påvirkning af deres vinterhabitater var bestanden begrænset af udbredelsen af uspolerede moser. Udnyttelsen af kæruld i en begrænset habitat har sandsynligvis været årsag til udviklingen af stedtrofasthed og en lang periode, hvor afkommet følger forældrene. Disse forhold er karakteristiske for Grønlandsk Blisgås. I anden halvdel af det 20. århundrede har de Grønlandske Blisgæs skiftet fra naturlige vådområder til gødskede græsenge. Især på Islay er der opstået konflikter med landbrugsinteresser, fordi gæssene forårsager markskader. På trods af det ændrede habitatvalg er underarten forblevet meget traditionsbundet i sit valg af overvintringspladser, idet de nye fødevaner generelt er knyttet til traditionelle overnatningspladser.

Afhandlingen belyser årscyklus med fokus på perioder med særlige nærings- og energibehov (bl.a. træk, reproduktion og fældning af svingfjer) og måder, hvorpå individer balancerer deres korttids- og langtidsbehov. Kropsvægt og en visuel vurdering af fedtlag (abdomenprofil) er anvendt som mål for kropskondition. Grønlandske Blisgæs opretholder deres kropsvægt frem til midvinter og øger den fra december til afrejse til Island midt i april. Under antagelse af, at 80-90% af de opbyggede depoter består af fedt, har gæssene rigeligt med brændstof til at gennemføre forårstrækket til Island. Hovedparten af depoterne er brugt op ved ankomsten til Island, hvor fuglene opholder sig i ca 15 dage før trækket videre til Grønland og forøger deres kropsvægt med 25-30 gram pr dag. Ved afrejsen er depoterne en smule mindre end i april, men er også akkumuleret over en meget kortere periode. Denne hurtige vægtforøgelse opnås ved at søge føde såvel på gødskede græsarealer (anvendt til høslæt) som i naturlige vådområder. Bladtæthed, vækstrate og næringskvalitet hos de benyttede græsarter er faktorer, der påvirker gæssenes fødeindtag og dermed tilvæksten i kropsvægt. Adfærdsmæssig dominans en vigtig faktor, som sikrer adgang til de bedste fødekilder, og som sammen med gæssenes forskellige grad af fødespecialisering påvirker fødeindtaget under opholdet i Island.

Kropsvægten ved ankomsten til Vestgrønland viser, at gæssene taber mere vægt ved at flyve fra Island til Vestgrønland end ved at flyve den samme distance fra Irland til Island. Forskellen svarer til

Doktoranden på arbejde i Wexford Slobs, Eire, 18. marts 1998. Foto: Christian Glahder.

den estimerede ekstra omkostning, der er forbundet ved at flyve over den grønlandske indlandsis. Efter ankomsten fouragerer gæssene intensivt i 10-14 dage for at opbygge nye energi- og næringsreserver. Vægtforøgelsen sker med samme høje rate som i Island. Hunnen, som beskyttes af en agtpågivende mage, søger føde på energirige underjordiske plantedele, især kæruld.

Redstederne ligger i nærheden af moser med smalbladet kæruld. Redetætheden er lav og redehabitaten vidt udbredt og derfor næppe begrænsende for den ynglende bestand. I det centrale Vestgrønland er den tilgængelige fourageringshabitat forud for æglægningen derimod begrænset, hvilket kan påvirke opbygningen af energi- og næringsreserver hos gæssene. Disse begrænsede føderessourcer kan formentlig virke bestandsregulerende ved at begrænse antallet af hunner, der opnår tilstrækkelig kropskondition til at gennemføre ynglen med succes. Fugle, som yngler i Nordvestgrønland, gør ophold i det centrale Vestgrønland på vejen og konkurrerer med lokale ynglefugle. Modeller for klimaforandring forudsiger, at der vil ske et fald af forårs- og sommer-temperaturerne i Nordvestgrønland, mens der vil ske en opvarmning af det centrale Vestgrønland. Det kan betyde, at de nordlige ynglefugle vil få konkurrence fra endnu flere artsfæller på deres vej nordpå og dårligere klimatiske forhold på deres yngle-

pladser.

På trods af stigningen i bestandsstørrelsen har antallet af par med unger i de to vigtigste overvintringsområder været stabilt. Blandt mærkede fugle med kendt alder er sandsynligheden for at overleve og opnå status som succesrig ynglefugl faldet fra 15% hos unger klækket i 1983 til 3% blandt unger klækket i 1992. Den gennemsnitlige alder for første vellykkede yngleforsøg er steget fra ca 3 år til ca 5 år. Blandt de yngledygtige fugle er den andel, som returnerer med unger, faldet både i Wexford og på Islay, men hurtigst det førstnævnte sted, hvor antallet af overvintrende fugle nu er begyndt at falde. Muligvis påvirker afkølingen af klimaet i Nordvestgrønland og den øgede tæthed af fugle længere mod syd allerede nu Wexford-fuglene negativt, mens Islay-fuglene drager fordel af forbedrede klimatiske forhold i det centrale Vestgrønland.

Grønlandske Blisgæs fælder deres svingfjer uden at gå ned i kropsvægt, så de kan åbenbart opfylde deres nærings- og energibehov i fældområdet. Men der sker i disse år en dramatisk stigning i antallet af Canadagæs i Vestgrønland, og de vil sandsynligvis påføre Blisgæssene en mærkbar konkurrence, idet Canadagåsen udnytter samme fældningshabitat som Blisgåsen og adfærdsmæssigt er dominant.

Den relativt stabile vinterbestand før 1982 synes

at have været opretholdt ved en balance mellem jagtdødelighed og ynglesucces. Umiddelbart efter jagtfredningen (dvs. efter bortfaldet af en mere eller mindre additiv jagtdødelighed) steg antallet med en rate, som var reguleret ud fra ynglepotentialet, der nu oversteg dødeligheden. Siden begyndelsen af 1990'erne er antallet af overvintrende fugle i Wexford imidlertid faldet som følge af faldende ungeproduktion. En nedsat reproduktion ser således i dag ud til at begrænse antallet af fugle i Wexford-området. Også på Islay og nogle andre overvintringspladser har ungeproduktionen været faldende, så det er åbenbart et generelt fænomen for bestanden i disse år. På Islay havde det dog ikke standset den lineære fremgang, før det bratte fald i bestanden satte ind ved 1990'ernes udgang.

Det ser således ud til, at bestanden før 1980'erne var begrænset af jagtdødelighed. Efter jagtfredningen steg bestandsstørrelsen til et nyt ligevægtsniveau, hvor reproduktionen var begrænsende. Fremover vil de forudsagte klimaforandringer og Canadagæssenes kolonisering af Blisgæssenes traditionelle yngleområder formodentlig påvirke bestanden af Grønlandsk Blisgås i negativ retning. På kort sigt vel især Canadagæssene – måske er det her, vi skal finde forklaringen på den dramatiske ændring fra støt fremgang til kraftig tilbagegang i de seneste få år?

Tony Fox